

BBABAC 5- BACHELOROPPGAVE MED FORSKNINGSMETODE

Vold i nære relasjoner under en pandemi

**Universitetet
i Stavanger**

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i barnevern

UIS mai 2022

Kandidatnummer: 5215

Antall ord: 11306

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	3
1.1 BAKGRUNN FOR TEMA.....	3
1.2 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING.....	4
1.3 BEGREPSAVKLARING.....	5
1.3.1 Vold.....	5
1.3.1.1 Fysisk vold.....	5
1.3.1.2 Psykisk vold.....	6
1.3.2 Nære relasjoner.....	6
1.3.3 Resiliens.....	7
1.3.3.1 Risikofaktorer.....	7
1.3.3.2 Beskyttelsesfaktorer.....	7
1.4 FORMÅLET MED OPPGAVEN.....	7
2.0 FAGLIG KUNNSKAP	8
2.1 BANDURAS SOSIAL- KOGNITIVE LÆRINGSTEORI.....	8
2.1.1 Modellering.....	8
2.2 BOWLBY'S TILKNYTNINGSTEORI.....	9
2.2.1 Indre arbeidsmodeller.....	10
2.3 KONSEKVENSER AV VOLD MOT BARN FRA ET LIVSLØSPERSPEKTIV.....	10
2.3.1 Fra foster til 5 år.....	10
2.3.2 Barn fra 6 til 12 år.....	11
2.3.3 Tenårene, 13 til 18 år.....	11
3.0 METODE	11
3.1 VALG AV METODE.....	11
3.2 LITTERATURSTUDIE.....	12
3.3 DATAINNSAMLING.....	13
3.2.1 Inklusjons- og eksklusjonskriterier.....	13
3.4 ANALYSE VED HJELP AV OVERSIKTSTABELL.....	15
3.5 PRESENTASJON AV FORSKNINGSARTIKLENE.....	17
3.6 STUDIENS TROVERDIGHET.....	20
4.0 FUNN OG DRØFTING	20
4.1 PRESENTASJON AV FUNN.....	20
4.1.1 Enklere tilgang.....	20
4.1.2 Mindre frihet.....	21
4.1.3 Økonomi.....	22
4.1.4 Færre innmeldte saker og færre brukere på krisesentre.....	22
4.1.5 Psykiske utfordringer.....	22

4.2 DISKUSJON AV FUNN	23
4.2.1 Rus og tilknytning	23
4.2.2 Skolen og fritid som sentral rolle.....	24
4.2.3 Langvarige konsekvenser.....	26
4.2.4 Resiliens.....	27
5.0 AVSLUTNING	28
LITTERATURLISTE	29

1.0 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for tema

For barn er det viktig å vokse opp i en trygg og omsorgsfull familie, som støtter dem og er der for dem når de trenger det. Dessverre er det ikke alle barn som vokser opp i en slik familie, med foreldre som til enhver tid ønsker dem alt godt. Noen barn vokser opp i hjem som er preget av vold enten mot seg selv eller andre i familien. Konsekvensene dette kan få for barnet kan være vanskelig å forstå, derfor er det viktig med kunnskap innenfor dette emnet.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet publiserte 19. august 2021 en rapport av undersøkelsen som ble gjort av NKVTS (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress), med hovedtemaet vold i nære relasjoner under pandemien. I undersøkelsen deltok 3575 ungdommer i aldersgruppen 13-16 år. Studien viser at 1 av 5 opplevde vold for første gang under nedstengingen våren 2020 (Bufdir, 2021). At mange har opplevd volden for første gang under pandemien kan skyldes mange ulike faktorer, men en rekke restriksjoner og en endring i hverdagen til befolkningen kan være grunn til at det har vært en første gang for vold i flere hjem enn før. Resultatet fra denne undersøkelsen er svært viktig å ta med seg inn yrker som jobber med barn og unge, da vi må være forberedt på konsekvensene som kan komme i etter tid av denne pandemien.

Min interesse for dette temaet kom tidlig på videregående da jeg ble kjent med Christoffersaken (Gangdal, 2010). Historien om en ung gutt som døde av skadene han ble påført av sin stefar i 2005. Dette er en hendelse som fant sted ikke langt fra der jeg vokste opp og som også ble temaet for min fordypningsoppgave på videregående skole. I denne saken ble det stilt spørsmål til skolen og andre hjelpeinstanser rundt gutten og hvorfor ikke dette utfallet ble hindret tidligere. Skolepersonell er viktige personer for å kunne avdekke vold og overgrep mot barn, da de tilbringer mye tid sammen med barna i løpet av deres liv. Når koronapandemien inntraff i Norge ble det raskt iverksatt tiltak og en stor konsekvens for mange barn og unge var at skolene stengte ned. Derfor syntes jeg det kan være interessant å se på vold i hjemmet under pandemien, da skolen og samfunnet rundt stengte ned og det kan ha blitt vanskeligere å oppdage volden.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Covid-19 som skyldtes viruset sars CoV-2, ble først oppdaget i Kina omkring årsskiftet 2019/2020. Etter som viruset spredte seg raskt erklærte Verdens Helseorganisasjon (WHO) utfallet av viruset for en pandemi, mars 2020. Norge oppdaget første tilfelle 26. februar 2020 og 12. mars 2020 iverksatte regjeringen omfattende tiltak. Erna Solberg omtalte det som «de sterkeste og mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge i fredstid» Noen av de tiltakene som ble iverksatt var å stenge alle barnehager, skoler og utdanningsinstitusjoner. Andre virksomheter der nær fysisk kontakt var unngåelig ble også pålagt å stenge og befolkningen ble bedt om å ha hjemmekontor om det var mulig (Tjernshaugen et al., 2022).

Koronapandemien har preget hele verden rundt oss, men for utsatte barn i samfunnet kan pandemien ha fått andre konsekvenser enn for de aller fleste. Pandemien har gjort at vi har blitt atskilt fra verden rundt oss og mange har tilbrakt mye tid hjemme med nær familie. Vi fikk beskjed om å ha minst mulig nærkontakter og skole og fritidsaktiviteter ble satt på pause over en lengre periode. Barn som vokser opp med vold i hjemmet er avhengig av å ha folk rundt som til å både oppdaget den eventuelle volden og gi dem den tryggheten om omsorgen som eventuelt mangler på hjemmebane (Skjørten et al., 2016, s. 96). Da samfunnet stengte ned og vi ble atskilt fra de fleste andre rundt oss, ble også mange viktige roller i utsatte barn sin hverdag revet bort. Det var ikke lengre like mange beskyttende faktorer som før pandemien.

Min problemstilling blir derfor: Hvilke konsekvenser kan korona pandemien ha for barn som vokser opp med vold i nære relasjoner?

I denne oppgaven har jeg valgt å gjøre noen avgrensninger for at jeg skal kunne svare best mulig på problemstillingen. Jeg velger å sette søkelys på barn i aldersgruppen 6-18 år, da dette er når barnet er i skolealder og skolen spiller en viktig rolle i å avdekke vold og overgrep mot barn. En annen avgrensning som er gjort i denne oppgaven er å se på volden under en pandemi, selv om vold er noe som skjer uavhengig om det er en pandemi eller ikke. Vold mot barn kan skje på mange ulike arenaer og i ulike situasjoner, men i denne sammenhengen velger jeg å se på vold i nære relasjoner som i denne oppgaven vil være foreldre. Den siste avgrensningen jeg har valgt å gjøre er å kun sette søkelys på konsekvensene av den fysiske og psykiske volden, selv om det også finnes flere andre typer.

1.3 Begrepsavklaring

For å få bedre forståelse av oppgaven er det viktig å definere de mest sentrale begrepene. Begrepene som blir brukt i denne teksten kan ha forskjellig betydning for ulike personer og i ulike sammenhenger, derfor velger jeg å definere dem under. Jeg velger å forholde meg til definisjonene som er beskrevet nedenfor gjennom hele oppgaven.

1.3.1 Vold

Ifølge Heltne og Steinsvåg påvirkes voldsdefinisjonen av om vi vil ha en universell definisjon som kan brukes i flere sammenhenger, eller om vi tenker å bruke den primært om handlinger mellom voksne- og mellom voksne og barn i nære relasjoner (Heltnes & Steinsvåg, 2011, s. 19). Volden må forstås som et fenomen bestemt ut ifra en relasjon. Makt finnes i alle typer relasjoner. Selv om makten ikke utøves til enhver tid, ligger den der og det er alltid en mulighet til å utøve den. Denne konstante muligheten for å kunne utøve makt gir en mulighet til å hindre den andres frihet. I foreldre og barn forhold ligger det et asymmetrisk maktforhold. Den voksne har makt over barnet og barnet er avhengig at denne makten blir brukt på en måte som ikke krenker (Lillevik, 2019, s. 16).

Per Isdals (2000) definisjon av vold er alle handlinger som er direkte mot en annen person og som gjennom denne situasjonen skader, smerter, fornærmer, får personen til å gjøre noe mot sin egen vilje eller slutte å gjøre noe de selv ønsker. Volden er en handling med et mål som er påvirket av andre individer. Han trekker også frem flere underkategorier som for eksempel latent vold, seksuell vold, materiell vold og økonomisk vold (Isdal, 2000, s. 36-49).

Opgaven er skrevet ut ifra en pandemiperiode og det skal undersøkes rundt konsekvensene av å oppleve vold under en periode hvor vi måtte tilbringe mye av tiden hjemme med nær familie. Avgrensingen min i denne oppgaven blir derfor å kun ha hovedfokuset på den psykiske og fysiske volden.

1.3.1.1 Fysisk vold

Lillevik (2016) definerer fysisk vold som bestemte fysiske handlinger som er rettet mot en annen person. Handlingen kan gi både fysisk og psykiske skadevirkninger (Lillevik, 2016, s. 26). Denne typen vold innebærer å bruke fysisk makt direkte rettet mot barnet. Eksempler på fysisk vold kan være dytting, risting, rive i klær, kaste gjenstander, slag, spark, kvele, vridning av ledd, holde mot vegg, legge i gulvet, holde fast eller bruke ulike våpen. Den

fysiske volden er ofte synlig og kan forårsake fysiske og psykiske skader (Lillevik, 2016, s. 27).

1.3.1.2 Psykisk vold

Lillevik (2016) definerer også psykisk vold og beskriver det som handlinger som ikke gir direkte skade, men kan skremme, være kontrollerende og krenke den som rammes (Lillevik, 2016, s. 26). Psykisk vold er ikke like enkelt å oppdage som den fysiske volden, dette kan skyldes at det ikke nødvendigvis syntes på samme måte. Det kan være å bli møtt med sanksjonerende taushet eller sarkastiske kommentarer. Psykisk vold kan også ha tydelige uttrykk som direkte trusler om bruk av fysisk vold, krenkende ord, isolering, utestenging eller latterliggjøring (Lillevik, 2016, s. 28). Flere barn opplever at en av foreldrene utøver vold mot den andre forelderen. Å være vitne til vold er også en form for psykisk vold. Denne formen for psykisk vold kan skade, skremme og utgjøre en trussel både direkte og indirekte på barnet. (Heltnes & Steinsvåg, s. 19). Barnet kan oppleve at omsorgsgiver er en trussel for barnet selv og enten mor eller far. Samtidig som det kan skape en trussel om tap av omsorgsgiver, konstant følelse av frykt, utrygghet og uforutsigbart. Ofte når den ene forelderen utøver vold mot enten mor eller far er risikoen større for at barnet også blir utsatt for vold (Dyb & Stensland, 2016, s. 48).

1.3.2 Nære relasjoner

Ifølge Lillevik (2019) kan begrepet nære relasjoner forstås som en relasjon mellom to mennesker som står følelsesmessig nære hverandre. Ut ifra det kan vi forstå det som at det også kan være relasjoner du har utenfor de du bor med, da det er fullt mulig å stå nær noen som ikke er en del av husstanden. Eksempler på dette kan være en kjæreste, besteforeldre eller en god venn. En annen veldig vanlig måte å forstå begrepet på er at nære relasjoner er den familien man bor i samme husstand med, som mor, far, søsken, stesøsken, stemor eller stefar. Familie kan også være andre som du er i slekt med og som du ikke bor sammen med, som for eksempel tanter, onkler og besteforeldre. Likevel kan det være noen som føler at de man bor sammen med ikke er de man står nærest, derfor er begrepet nære relasjoner bestemt litt ut ifra hvem man føler selv er nære (Lillevik, 2019, s. 14-15). I denne oppgaven velger jeg å ta utgangspunkt i at de nære relasjonene til barnet er foreldrene de bor sammen med, da denne oppgaven er rettet mot en pandemiperiode der vi måtte tilbringe mesteparten av tiden med egen husstand.

1.3.3 Resiliens

Helmen Borge (2010) beskriver begrepet som det å fungere godt psykososialt til tross for at barnet lever i risikofylte omsorgsmiljø. Barnet utvikler ikke psykiske problemer til tross for at de lever under forhold som ikke er bra, for eksempel et akutt traume eller langvarig omsorgssvikt. Et barn som er resilient vil enten finne tilbake til sin vanlige måte å reagere på eller klare å opprettholde en normal fungering til tross for dårlig omsorgsvilkår. Likevel er det viktig å huske på at det ofte er flere risikofaktorer som til sammen skaper et belastende omsorgsmiljø og at det er en sammensetning av flere beskyttelsesfaktorer som skaper resiliens (Borge, 2018, s. 18).

1.3.3.1 Risikofaktorer

Risikofaktorer er forhold og omstendigheter som forbindes med økt sannsynlighet for en senere dårlig utvikling eller mishandling. Faktorene er kumulative og det er den totale virkningen av risiko som er større enn hver enkelt risikofaktor. Eksempler på risikofaktorer for et barn er foreldre med rusproblemer, psykisk psyke foreldre eller medfødte faktorer ved barnet selv (Braarud & Raundalen, 2011, s. 49).

1.3.3.2 Beskyttelsesfaktorer

De beskyttendefaktorene er egenskaper ved en person, miljøet eller situasjoner som reduserer risikoen for mistilpasning ut ifra de risikofaktorene som eventuelt er. De beskyttende faktorene kan fungere som en beskyttelse mot faren som pågår, som i denne sammenhengen er volden. Eksempler på beskyttende faktorer kan være egenskaper ved foreldrene, barnet eller miljøet som reduserer risikoen for en dårlig utvikling (Braarud, Raundalen, 2011, s. 49).

1.4 Formålet med oppgaven

Formålet med denne oppgaven er primært å gi kunnskap om eventuelle konsekvenser av vold i nære relasjoner under korona pandemien. Mer kunnskap rundt konsekvensene skal kunne bidra til at det blir enklere å avdekke vold i nære relasjoner, både under en eventuell ny pandemi og etter en pandemien. Kunnskapen fra pandemien kan bidra med å tydeliggjøre risikofaktorer som er skadelig for barnet. Ved å se på endringene som eventuelt har skjedd, kan vi også være bevisst på de eventuelle ettervirkningene som kan komme etter pandemien og hindre alvorlige utfall. Et annet formål med oppgaven er å vise til erfaringer og kunnskap vi har gjort oss under en pandemi, gi oss en pekepinn på hva som ble gjort riktig og eventuelt hva som kan bli gjort annerledes i en eventuell ny pandemi.

2.0 FAGLIG KUNNSKAP

I dette kapittelet skal jeg gå inn på noen teorier og faglig kunnskap som jeg mener kan være sentralt og som vil bidra til å svare på problemstillingen. Teoriene jeg har valgt å bruke er Albert Banduras sosial- kognitive læringsteori (Svartdal, 2020) og John Bowlby sin tilknytningsteori (Bowlby, 1994, s. 35). Banduras sosial- kognitive læringsteori er relevant i denne oppgaven da den viser hvordan vi mennesker lærer og utvikler personlighet gjennom observering. Bowlby sin teori om tilknytning tar for seg den tilknytningen som utvikles mellom omsorgspersonen og barnet, i samspill med omsorgsmiljøet.

2.1 Banduras sosial- kognitive læringsteori

Albert Bandura (1925) var en amerikansk professor ved universitet i Standford. Han er også en psykolog som er kjent for sitt syn på menneskers personlighet og hvordan det påvirkes av læring, sosiale forhold og kognitive prosesser. Bandura hevder at mennesker personlighet utvikles gjennom modellering eller observasjonslæring, som er et begrep som jeg velger å definere nedenfor. Han har også kunnet vise gjennom flere undersøkelser at observasjonslæringen er svært sentral i barns utvikling av aggresjon (Svartdal, 2020).

Bandura (1977) sin teori er en behavioristisk teori, som hevder at generelt gjennom direkte imitasjon tilegner vi oss etter hvert de mekanismene som styrer vår atferd. Teorien setter mer hovedfokus på viktighetene av det kognitive som skjer under enn handling enn det som var blitt forsket på tidligere. Han utviklet en teori der både atferd og de kognitive prosessene i hjernen vår møtes. Atferd fører i de fleste tilfeller til en form for reaksjon fra andre, enten ved negativ eller positiv respons. Ved å observere de ulike reaksjonene vi mottar på egen adferd, utvikles etter hvert en form for mening om hvordan vi bør oppføre oss, i henhold til omgivelsene rundt oss. Ved å motta belønning eller straff lærer vi oss hvilken oppførsel som er akseptert eller ikke fra samfunnet (Bandura, 1977, s. 17-18).

2.1.1 Modellering

Det at vi mennesker skal lære oss hvordan en oppfører seg eller hva man bør gjøre og ikke ut ifra andre reaksjoner, vil ta mye tid og kan være skadelig. Modellens atferd er ikke alltid positiv og barnet kan da utsette seg for alvorlige situasjoner, eksempler på dette kan være en rollemodell som skader seg selv eller ruser seg og barnet da tar etter denne oppførselen. Ut ifra perspektivet modellering er dette også med på å forme handlingene våre. Modellering er en form for observasjon der en ser på andre og får en mening om hvordan en type oppførsel

bør være i den enkelte situasjonen. Ut ifra dette blir det dannet en mal om hvordan en selv skal oppføre seg senere i en likende situasjon. Ved å se hvilke reaksjoner andre får, hindrer de seg for å trække «feil» i lignende situasjoner senere i sitt liv (Bandura, 1977, s. 22).

Modellæringen skjer i all hovedsak på samme arenaer som oppdragelsen og sosialiseringen. Viktige roller i modellæringen er mennesker som barnet stoler på. For de aller fleste er foreldre den viktigste rollen i barnets modellæring, men i noen situasjoner er det også andre viktige modeller som barnet ser opptil. Eksempler på dette kan være lærere, trenere eller andre nære slektninger (Helgesen, 2017, s. 108).

Noe Bandura var svært opptatt av var den negative modellæringen. Han hadde i stor grad mye fokus på hvilken effekt voldelige modeller i sammenheng med aggressiv atferd hadde på barnet. Han har bevist at barn som har observert aggressive voksne modeller, har større sannsynlighet for å vise en økt aggressiv atferd selv. Å eksponeres for vold kan resultere i en aggressiv og voldelig atferd hos barnet, men omfanget av vold og hvem barnet omgås med når det eksponeres for atferden, er viktige faktorer (Helgesen, 2017, s. 108).

2.2 Bowlbys tilknytningsteori

John Bowlby (1907-1990) arbeidet som barn og familiepsykiater ved Tavistockklinikken i London, der han utviklet tilknytningsteorien. Bowlby anser tilknytningsatferden som enhver form for atferd, som påvirker om en person vil oppnå eller opprettholde tett kontakt med et annet individ som selv er i stand til å klare seg bedre. Det er mest synlig i de tilfellene der personen er redd, utmattet, syk eller trenger å beroliges av enten trøst eller omsorg. Andre ganger er ikke atferden like så tydelig. Likevel gir tilknytningen en sterk trygghetsfølelse ved å ha en tilknytningsperson som er der til enhver tid (Bowlby, 1994, s. 35).

Han ser på behovet for tilknytning som et fundamentalt og viktig behov. Behovet forklarer han som det kontrollsystemet som styrer tilknytningsatferden mellom foreldre og barn. Som igjen sørger for at omsorgspersonen til barnet blir holdt innenfor en grense og er tilgjengelig når det er behov for trøst og beskyttelse hos barnet (Holt & Hafstad, 2016, s. 282).

Bowlby hevdet at barnet og dets utvikling var avhengig av å ha en stabil og kontinuerlig relasjon til mor eller en stabil erstatter for henne. Hvis barnet manglet en slik relasjon, kunne

dette føre til store og i noen tilfeller uopprettelige helseskader. Denne relasjonen var ikke kun beregnet mellom mor og barnet, menn kunne være like gode omsorgsgivere (Bowlby, 1994, s. 37).

2.2.1 Indre arbeidsmodeller

Bowlby (1951) tar for seg at barnets tidlige erfaring med tilknytning virker på barnet som en indre arbeidsmodell også senere i livet. Denne modellen er med på å påvirke barnets forventinger om hvordan fremtiden vil være. Modellen er en samling av tanker, følelser og handlingsberedskap som er dannet ut ifra de tidlige samspillserfaringene som barnet har fått med omsorgsgiveren. En god omsorg gir barnet erfaring med at individet er verdt omsorgen og at andre er til å stole på. Dårlig omsorg gir barnet mistillit på egen verd og manglende tro til at andre bryr seg om en. Det vil si at et barn med en god indre arbeidsmodell forventer at andre mennesker vil gi enn positiv oppmerksomhet og har tillit og trygghet hos andre. Dette bekrefter og opprettholder den gode indre arbeidsmodellen. Et barn med en dårlig indre arbeidsmodell er full av tvil på seg selv og andre rundt. Reaksjonene kan da ofte resultere i avvisning, sinne og mistillit. Det kan videre være med på å gi negative reaksjoner, som bekrefter den årlige arbeidsmodellen (Bunkholdt & Kvaran, 2019, s. 71-72).

2.3 Konsekvenser av vold mot barn fra et livsløpsperspektiv

Stine Sofie stiftelsen er en norsk stiftelse som arbeider for å avdekke og forhindre vold og overgrep mot barn og unge. Stiftelsen har laget en kort oppsummering av konsekvensen volden kan få for barn, sett ut ifra forskjellig alder barnet opplever det på. Å bli utsatt for vold som barn kan få betydelige konsekvenser på det bestemte tidspunktet volden blir utført, men kan også påvirke barnet resten av livet. Mennesker som har hatt traumatiske opplevelser i barndommen har større risiko for fysiske og psykiske utfordringer gjennom barne- ungdoms og voksenlivet. Barneombudets studie av voldsutsatte barn fra 2018 viste at alle typer vold er like alvorlig og skadelig for barnet (Stine Sofies stiftelse, u.å.).

2.3.1 Fra foster til 5 år

De første leveårene er kritisk for barnet og i løpet av de første 1000 dagene er barnet mest sårbar for vold. Skadene som kan forekomme i dette stadiet er forstyrrelser i utviklingen av grunnleggende funksjoner som kognitiv utvikling, aktivering, affektregulering, tilknytning og andre kroppslige utviklinger (Stine Sofies stiftelse, u. å.).

2.3.2 Barn fra 6 til 12 år

Forstyrrelser i de grunnleggende funksjonene kan senere få problemer for det psykososiale. Barnet kan oppleve vanskeligheter med konsentrasjonen og oppmerksomheten, som igjen kan gå utover skoleprestasjonen. Det kan også bli vanskelig med relasjoner og barnet kan ha mistet tillit til seg selv og omverden, som igjen skaper problemer for vennskap (Stine Sofies stiftelse, u. å.).

2.3.3 Tenårene, 13 til 18 år

Det er stor fare for å utvikle psykiske helseplager, som angst og depresjon. I disse årene er det også en økt risiko for selvskading, spiseforstyrrelser, problemer med søvn og i verste fall selvmord. Skolevegring og relasjonelle vansker med venner eller partner kan også være konsekvenser av vold i disse årene. Det er også en økt fare for at barnet begynner å utøve vold selv (Stine Sofies stiftelse, u.å.).

3.0 METODE

3.1 Valg av metode

Valget av metode bestemmes ut ifra hvor godt vi føler at akkurat denne metoden setter hovedfokus på problemstillingen (Dalland, 2020, s. 53).

Ifølge Dalland er metoden det verktøyet vi har i møte med noe som vi vil undersøke mere om. Metoden hjelper oss med å samle inne det vi trenger av informasjon for å finne ut av noe mere om noe og er redskapet vårt når vi vil undersøke (Dalland, 2020, s. 54).

Dalland (2020) hevder at det må gjøres valg for å finne ut hvilken metode som egner seg best for det spørsmålet eller problemet som skal belyses. Derfor er refleksjonene rundt valget av metode svært viktig. Metode kan også forklares som det å følge en viss vei mot et mål. Veien må beskrives og det må redegjøres for de valgene som er tatt. Metoden kan ikke bestandig belyse det vi vil undersøke. Derfor er det viktig å kunne vise til usikkerheten ved metoden eller ved gjennomføringen, som kan ha virket inn på resultatet (Dalland, 2020, s. 56).

For å belyse en problemstilling finnes det flere ulike metoder å bruke. Disse metodene er litteraturstudie, kvalitativ og kvantitativ metode. De kvantitative metodene gir data som er målbare. Innhenting av dataen kommer da fra tall som er mulig å regne på. De kvalitative

metodene tar for seg de opplevelsene som vi mennesker opplever og mener, som ikke kan måles og defineres ut ifra tall (Dalland, 2020, s. 54).

3.2 Litteraturstudie

Litteraturstudie er når du gjør en omfattende studie og tolkning av litteratur som er relatert til et bestemt spørsmål. Det er en metode der du identifiserer et forskningsspørsmål og søker rundt dette spørsmålet, for å så komme frem til et svar på dette (Aveyard, 2019, s. 2). Ved å grundig undersøke og analysere vil du komme frem til en ny innsikt som ville vært vanskelig å komme frem til uten å sette de valgte artiklene opp mot hverandre. Litteraturstudien hjelper oss med å se helheten etter å ha satt alle viktige momenter opp mot hverandre og til slutt samle trådene fra de ulike artiklene (Aveyard, 2019, s. 2). Målet med min oppgave blir da å gi en oversikt over litteratur som tar for seg konsekvensene av å vokse opp med vold i hjemmet under koronapandemien.

Jeg har valgt å bruke litteraturstudie som metode da jeg føler at det er denne metoden som vil belyse min problemstilling på best mulig måte, men både kvalitativ og kvantitativ metode kunne blitt brukt. Jeg vurderte også bruke kvalitativ metode, for å da kunne gå dypere inn på et spesifikt område og få mulighet til å intervju eventuelle intervjuobjekter. Problemet med å bruke intervju som metode er at det i denne oppgaven ikke er lov å intervju brukere. Det kunne derfor gjort det vanskelig å komme i kontakt med barn og unge som har opplevde å bo i voldsutsatte hjem under pandemien. Vanskeligheten med å finne eventuelle intervjuobjekter som ønsket å fortelle om sin opplevelse av vold i hjemmet under pandemien, gjorde at jeg som bachelorstudent valgte å velge en annen metode.

En kvantitativ metode ville gitt meg tall og statistikk på det jeg vil undersøke i min problemstilling, men også mer tall på omfanget og ikke de ulike konsekvensene som jeg ønsker å belyse. Min problemstilling tar for seg et relativt nytt tema som omhandler en pandemi som vi enda står i og som vi fortsatt ikke har fått sett tydelige konsekvenser av enda. Derfor kan det være vanskelig å se finne nok fakta og intervjuobjekter som ønsker å snakke om sine erfaringer med vold i hjemmet under pandemien. Ved å bruke litteraturstudie som metode vil jeg også kunne få mer innblikk i forskningsrapporter som allerede er gjort innenfor dette temaet. Å forske på et tema som omhandler koronapandemien og konsekvenser av vold i

hjemmet under pandemien, er et felt som stadig er i utvikling og som da kan gjøre det vanskelig å forske på.

3.3 Datainnsamling

Søkene til min oppgave ble gjennomført fra 1. februar 2022 til 17. februar 2022 i databasene «Oria» og «PubMed». Der søkte jeg etter vitenskapelige artikler som var fra fagfelleverderte tidsskrifter både på engelsk og norsk.

I starten av søkeperioden var søkene forskjellige og jeg prøvde meg litt frem med ulike søkeord som passet til mitt tema. Det var vanskelig å finne artikler i starten, da både pandemien og konsekvensene av den er et relativt nytt tema som enda er i utvikling. En annen grunn til at det var vanskelig å finne litteratur på dette i starten kan være at det enda forskes på og pandemien fortsatt preger hverdagen til mange av oss. Etter hvert i søkeprosessen falt jeg på å bruke ordene «mishandling», «vold», «barn og unge» og «korona». Da fant jeg en del nye artikler og forskning på akkurat dette temaet, men valgte likevel å se på både Oria og PubMed. Søkeordene som bidro til at jeg fant de artiklene jeg har brukt i denne oppgaven var: «vold», «barn eller unge» og «pandemi». For å avgrense søket mitt og finne de artiklene som var mest relevante for min problemstilling valgte jeg å bruke inklusjons- og eksklusjonskriterier.

3.2.1 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Inklusjons og eksklusjonskriterier er med på å avgrense søket og hjelpe med å ikke få opp alt for mange artikler. Støren (2013) tar for seg eksempler på inklusjon og eksklusjonskriterier. Eksempler på inklusjonskriterier ifølge henne er språk, aldersgruppe og tidsrom. Eksemplene på eksklusjonskriterier kan være oversiktsartikler og grunnen til dette er at en litteraturstudie skal helst inneholde originalartikler (Støren, 2013, s. 37-39). I følge Aveyard vil inklusjons og eksklusjonskriteriene hjelpe med å avgrense søke etter i din studie. Samtidig vil kriteriene hjelpe deg med å holde fokus på det du skal søke etter og passe på å ikke spore av i oppgaven (Aveyard, 2019, s. 75). Kriteriene vil også være med på å finne en strategi for søket som blir gjort og tilpasse det slik at det blir mer spisset mot det vi vil vite noe mer om (Aveyard, 2019, s.77).

Oria var den første databasen jeg brukte, her fylte jeg inn søkeordene jeg ville undersøke mer om og brukte funksjonen «enkelt søk» da det var det som ble enklest for meg å bruke. Ved å

filtrere søke mitt med søkerord som skulle inneholde «vold», «barn eller unge» og «konsekvenser», samt å avgrense til kun fagfelleverderte tidsskrifter og tidsrom fra de siste fem årene, fikk jeg opp 106 treff. Det er fortsatt et stort treff, derfor valgte jeg å gå igjennom de artiklene som kom opp og valgte ut fem artikler som vekket min interesse. Etter å ha lest igjennom disse artiklene kunne jeg utelukke flere av dem, da de ikke passet like godt som først antatt. Da sto jeg igjen med to av fem artikler fra dette søket. Likevel valgte jeg å avgrense søket enda mer og la til søkeordet «pandemi». Resultatet jeg fikk fra dette søket var ti treff og mange artiklene var det samme som på første søket, men nå fikk jeg også opp enda en artikkel som vekket interesse for min oppgave. Nedenfor står følgende artikler jeg har valgt å anvende fra dette søket i min oppgave:

1. Barnemishandling under covid- 19: en hurtig kartleggingsoversikt (Nøkleby, et al., 2021).
2. Barn som pårørende under pandemien: erfaringer fra samtaletilbudet BaRsnakk etter covid- 19 utbruddet i Norge (Mikov & Endresen, 2021).
3. Barn og unges utsatthet for fysisk vold fra foreldre. Endringer i mild og grov vold fra 2007 til 2015 (Løvgren, et al., 2017).

Den første artikkelen valgte jeg da den gir en oversikt over de temaene jeg ønsker å undersøke mer om i min problemstilling og den gir en kort oversikt over flere av konsekvensene. Den andre artikkelen jeg har valgt å ta med i min oppgave tar for seg erfaringene som chattetjenestene BaRsnakk gjorde seg under koronapandemien. Denne artikkelen har barn av rusmisbrukere som utgangspunkt i sin forskning, men jeg velger å ta den med da rusbruk også kan føre til vold i hjemmet. Den siste artikkelen fra dette søket valgte jeg å ta med etter som den tar for seg vold i nære relasjoner begått før pandemien.

Etter søket på Oria valgte jeg å gå over til et siste søk med databasen Pubmed, noe jeg gjorde for å kunne se på hvilke resultater jeg fikk ved søk på engelske artikler. Her brukte jeg søkeordene «covid», «violence» og «children». Søket ble i tillegg avgrenset til fem års varighet, noe som gav hele 395 treff. Etter å ha sett gjennom flere av artiklene fra dette treffet

bestemte jeg meg til slutt for å ta i bruk en av disse, da jeg følte den passet best til min oppgave. Navnet på denne artikkelen er nevnt nedenfor:

4. The covid- 19 Pandemic and Its Impact on Children in Domestic Violence Refuges (Øverlien, 2020).

3.4 Analyse ved hjelp av oversiktstabell

Ifølge Aveyard (2019) kan en oversiktstabell være til hjelp ved å sortere de funnene du har gjort, samt å sette alle artiklene opp mot hverandre ved å samle dem i et dokument. Man vil også få en oversikt over forfatteren slik at man enklere kan henviser til dem senere i teksten. Tabellen vil også gi en oversikt over likheter og ulikheter mellom artiklene. Gjennom analysing av oversiktstabellen vil man kunne se hvilke temaer som gjentar seg i tekstene, eller hvilke temaer som er forskjellige fra de ulike artiklene (Aveyard, 2019, s. 137).

En tematisk analyse av artiklene hjalp med å finne fram til de ulike sentrale temaene i artiklene, slik at jeg kunne føre dem inn i oversiktstabellen i etterkant av analysen (tabell 1). Det første steget i en slik type analyse er å identifisere de temaene som er sentrale i artiklene. Ved gjentatte ganger å lese gjennom konklusjonen eller resultatet til artiklene og deretter komme frem til de temaene som er lagt mest vekt på i teksten (Aveyard, 2019, s. 140). Gjennom å analysere de ulike artiklene hver for seg og så sette dem opp mot hverandre vil bidra til å få en bedre oversikt. Samtidig vil det gi en mer helhetlig forståelse av problemstillingen (Aveyard, 2019, s. 138).

For å få en oversikt over artiklene har jeg valgt å sette dem opp mot hverandre i en oversiktstabell. Dette er gjort ved å lese gjennom tekstene flere ganger og sette alt inn i en oversiktstabell som vist nedenfor (tabell 1). Slik vil man kunne få et bedre innblikk i de artiklene som er valgt ut. Modellen presenterer en oversikt over navn, år, publikasjonssted, tittel, studiets formål, alder på respondentene og sentrale temaer ved artikkelen.

Tabell 1:

Navn, år og publikasjonssted	Tittel	Formål	Alder	Sentrale temaer
------------------------------	--------	--------	-------	-----------------

Nøkleby, Berg, Muller & Ames, 2021, <i>Norsk välfärdsforskning</i> , 2021-05-06 (1).	Barnemishandling under covid- 19: en hurtig kartleggingsoversikt.	Å se på hvilke mulige konsekvenser korona pandemien har fått for barn når det gjelder barnemishandling.	Seks av syv studier inkluderte barn 0-18 år. En studie inkluderte barn 0-12 år.	Mishandling, færre rapporteringer, pandemien, endringer, foreldrenes økonomi, arbeid og psykiske helse.
Mikov & Endresen, 2021, <i>Tidsskrift for psykisk helsearbeid</i> , 2021-05-21, Vol.18 (2).	Barn som pårørende under pandemien: erfaringer fra samtaletilbudet BaRsnakk etter covid-19 utbruddet i Norge	Å finne ut av hvilke tematikk og trender som går igjen i samtalene fra 16 mars til 15 mai og finne ut av hvordan barna opplevde å være så mye hjemme og så mye atskilt fra skole og fritidsaktiviteter	Kjønnsfordelingen ganske jevn. Omtrent seks av ti identifiserte seg som jenter. 63% i alderen 13-23, 15% var yngre og 22% var eldre.	Økning i rusbruken, spesielt alkohol, tettere på rusen, utilgjengelige hjelpetiltak, savn etter et fristed.
Løvgren, Stefansen, Smette & Mossige, 2017, <i>Tidsskrift for Norges barnevern</i> , 2017-06-21(2).	Barn og unges utsatthet for fysisk vold fra foreldre. Endringer i mild og grov vold fra 2007 til 2015	Å undersøke endringer over tid i barn og unges utsatthet for vold fra foreldre.	16-19 år, elever fra videregående skole.	Grov vold, mild vold, endringer i mild, stabil grov vold, sammenheng med familiesituasjon.
Øverlien, 2020, <i>Child Abuse Review</i> , 2020-07, Vol. 29 (4).	The COVID-19 Pandemic and Its impact on Children in Domestic Violence Refuges	Se på hvilke endringer som skjedde under pandemien i de ulike hjelpe-instansene for barn som opplever vold i hjemmet.	Ikke nevnt	Covid-19, negative konsekvenser, færre brukere, færre som ba om hjelp, ikke nok støtte, bekymring rundt nedgang i antall brukere.

3.5 Presentasjon av forskningsartiklene

I denne presentasjonen av forskningsartiklene velger jeg å gi et kort sammendrag av de fire artiklene som er valgt ut. Formålet med det er å gi et bedre innblikk i artiklene, samt trekke fram de viktigste temaene som skal bidra til å besvare oppgavens problemstilling.

Artikkel 1: *Barnemishandling under covid- 19: en hurtig kartleggingsoversikt (Nøkleby, et al., 2021).*

Sammendrag: Alle fire studiene hadde målt reduisering i innrapportering eller inngitte anmeldelser knyttet til mishandling av barn i nære relasjoner. De rapporterte i etterkant av koronapandemiens utbrudd en nedgang på mellom 7,95 og 43,5 prosent (Nøkleby, et al., 2021, s. 63). De så også på flere årsaker til nedgangen og mente at den mest sannsynlig ikke skyldes mindre mishandling, men heller manglende oppdagelse og rapportering. I tillegg kan en av årsakene til økt mishandling være relatert til endringer og belastninger knyttet til familiens økonomi samt stress og jobb. Flere forskningsrapporter legger vekt på betydningen av arbeidsledighet, økonomiske vansker, psykiske vansker hos foreldre og rusmiddelavhengighet som viktige risikofaktorer i sammenheng med mishandling av barn (Nøkleby, et al., 2021, s. 64). I denne forskningsartikkelen konkluderes det med at resultatene de har kommet frem til viser en tydelig nedgang i innrapporterte og iverksatte barnevernssaker etter covid-19 utbruddet. En annen teori er at den reelle mishandlingen har økt, men at nedgang i innrapportering skyldes barn og ungdoms at/adskillelse fra samfunnet ved nedstengte skoler, helsetjeneste og fritidstilbud. Disse konsekvensene har ført til at instansene som tidligere har oppdaget og rapportert om vold eller mishandling ikke har fått mulighet til dette lenger. De skriver videre at de samme trendene ikke er blitt sett i Norge på dette tidspunktet, men at vi bør være oppmerksomme på situasjonen (Nøkleby, et al., 2021, s. 65-66).

Artikkel 2: *Barn som pårørende under pandemien: erfaringer fra samtaletilbudet BaRsnakk etter covid- 19 utbruddet i Norge (Mikov & Endresen, 2021).*

Sammendrag: I denne artikkelen fortelles det om erfaringer fra den anonyme chattetjenesten BaRsnakk i løpet av de to første månedene med de strengeste smitteverntiltakene i Norge grunnet covid-19. BaRsnakk er en tjeneste som er åpen for alle, men som i utgangspunktet er rettet mot barn og unge som opplever rus i sine nære relasjoner. Det er tatt utgangspunkt i tema og trender som går igjen i samtale fra 16.mars til 15.mai 2020 (Mikov & Endresen, 2021, s. 138-139). At den fysiske skolen forsvant var et tema som gikk igjen i mange av samtale hos brukerne til BaRsnakk. For mange er skolen og fritidsaktiviteten et fristed og kanskje spesielt for dem som opplever rus hos sine nære relasjoner. Når dette ble revet fra dem ble hverdagen preget av mye ensomhet og bekymringer uttrykker brukerne hos BaRsnakk. Privatlivet ble tatt fra dem og mye av tiden ble tilbragt med foreldre som ruset seg titt og ofte, i noen tilfeller mer enn før da flere av dem hadde hjemmekontor og veien til alkoholen ble kortere enn før (Mikov & Endresen, 2021, s. 141-142). Mange uttrykte også at sammen med rusen kom også en uønsket seksuell tilnærming fra foreldrene og vold. Flere opplevde også et press til å bli med på å utføre seksuelle handlinger på voksne (Mikov & Endresen, 2021, s. 142). Mikov og Endresen uttrykker en stor bekymring for den videre utviklingen og konsekvensene det kan ha hatt for de barna som opplevde denne uønskede seksuelle tilnærmingen fra sine foreldre (Mikov & Endresen, 2021, s. 147).

Artikkel 3: Barn og unges utsatthet for fysisk vold fra foreldre. Endringer i mild og grov vold fra 2007 til 2015 (Løvgren, et al., 2017).

Sammendrag: I denne artikkelen undersøker de endringer over tid i barn og unges utsatthet for vold fra sine foreldre. Det er også undersøkt endringer over tid hvilken sammenheng foreldrevolden har med familierelaterte faktorer som økonomi, alkoholforbruk og innvandrerbakgrunn (Løvgren, et al., 2017, s. 111). De hevder at det de definerer som mild vold i denne artikkelen ofte skyldes oppdragelse og at det som oppfattes som grov vold i større grad handler om et sammensatt problem. Den grove volden skyldes ofte skadelig familietradisjoner, oppdragelse, familieterror og skadelige familietradisjoner som ofte skyldes fattigdom og rus (Løvgren et al., 2017, s. 122-123). De konkluderer med at det har vært en nedgang i mild vold fra 2007 til 2015. Mye av grunnen til denne nedgangen skyldes at det har blitt mindre normalt å

oppleve vold fra mor i oppdragelse sammenheng og særlig det å bli slått med flat hånd. Den grove volden, den som forårsaker større skader er likevel mer stabile. Ut ifra deres tolkning basert på analyser av både den milde og grove volde sett sammen med familiesituasjonen, er mild vold lettere å forebygge ved skape en holdning som arbeider mot vold mot barn (Løvgren, et al., 2017, s. 123).

Artikkel 4: *The covid- 19 Pandemic and Its Impact on Children in Domestic Violence Refuges* (Øverlien, 2020).

Sammendrag: I denne artikkelen tar de for seg hvordan de norske krisesentrene opplevde konsekvensene av nedstengingen av samfunnet under covid-19. Det ble sendt ut en undersøkelse til 46 krisesenteret rundt om i landet og den ble tatt mellom 8 og 23. april 2020. Hovedtemaene i undersøkelsene var om det var endringer i ytelse av service, hvordan samarbeidet med andre instanser var, hva personalet så på som mest bekymringsfullt i dagens situasjon, hva de så på som mest avgjørende for sine brukere og endringer i forespørselene og motivasjonen for å kontakte brukere (Øverlien, 2020, s. 381-382). 56% av sentrene hadde hatt en nedgang i forespørsler fra klienter og flere uttrykte at de syntes det nesten hadde blitt for stille der ute. Hele 86% utrykte også at det var barna de var mest bekymret for under nedstengingen av samfunnet. Stengte skoler og andre virksomheter har også skapt bekymringer for de ansatte på krisesentrene og kan føre til at flere barn måtte være mer med foreldrene, som igjen kan føre til at flere ville oppleve vold i hjemmet. Mindre kontakt med venner, lærere, trenere, helsesøster, barnehagetanter og andre viktige roller i barns liv har også skapt bekymringer for flere av de ansatte på sentrene. De ansatte utrykte også bekymring for at de barna som ikke bor på krisesentrene ikke ville få tilstrekkelig med hjelp og at volden ville bli vanskeligere å oppdage da kontakten mellom hjelpende voksne og voldsutsatte barn ble redusert drastisk. Undersøkelsen viste også at flere opplevde korona krisen som stressende og at dette også i stor grad kunne påvirke voldsutøverene. Likevel utrykte de ansatte at personalet på krisesentrene var gode på å håndtere kriser og at de i aller høyeste grad gjorde omstillinger som skulle være for barnets beste (Øverlien, 2020, s. 382-383).

3.6 Studiens troverdighet

Pålitelighet er et kriterium for kvalitet i forskning og det tar for seg om den jobben du har vist frem er til å stole på. For å vise din pålitelighet kan du si noe om hvorfor du har valgt å undersøke akkurat dette, hva du vil bruke resultatet på, hvordan du har samlet inn data og hvilke feilkilder som kan ha fått konsekvenser for resultatet er med på å påvirke din pålitelighet (Dalland, 2020, s. 58). Validitet er også kalt gyldighet og relevans. Det vil si at det som måles også må være relevant og gyldig for det problemet som skal forskes på (Dalland, 2020, s. 43).

Ifølge Dalland (2020) er kildekritikk delt i to sider. Det ene er å finne den kilden som passer best til din problemstilling, som i denne oppgaven kalles for litteratursøk. Det andre er å gjøre rede for den litteraturen du velger å bruke i oppgaven din. Troverdigheten og det faglige grunnlaget i oppgaven er avhengig av at kildene er godt forklart og begrunnet. Forskeren må derfor nøye bestemme hvorfor en type litteratur er valgt og hvordan det er blitt gjort et utvalg. Det må være mulig å sjekke om faktaene i litteraturen er gyldige (Dalland, 2020, s. 143).

Mitt forarbeid og søk i denne oppgaven har vært nøye og grundig vurdert. Jeg vil påstå at jeg har vært kildekritisk i prosessen der jeg har valgt ut mine fire artikler til oppgaven. Inklusjon og eksklusjonskriterier har hjulpet meg til å spisse søket mitt slik at resultatet skulle passe best mulig til min problemstilling. Temaet i min oppgave er også relativt nytt som har hjulpet meg mye ved at de fagelleverderte artiklene jeg har valgt er nylig skrevet og med ny forskning, som skaper troverdighet. Det at mye av forskningen er relativt ny har også gjort at jeg må være kritisk til funnene som er gjort da mye av resultatene fortsatt kan være i endring.

4.0 FUNN OG DRØFTING

I denne delen av oppgaven skal jeg gå litt nærmere inn på funnene jeg har kommet frem til ut ifra å studere disse fire artiklene. Deretter skal jeg sette de opp mot hverandre og drøfte hvilke konsekvenser disse funnene kan få for barnet nå og senere i livet.

4.1 Presentasjon av funn

4.1.1 Enklere tilgang

Ut ifra artikkel 2 av Mikov & Endresen (2021) forklarer de at tilgangen til rus var et av hovedproblemene for mange av de barna som ringte inn til den anonyme chattetjenesten

BaRsnakk. Da befolkningen i landet fikk beskjed om å benytte seg av hjemmekontor og flere arbeidere ble permittert fra jobbene sine, økte også tilgangen til alkohol for mange foreldre. Nå var det ikke lengre krav om edru forelder som kunne kjøre barn til og fra skole og fritidsaktiviteter. Det var heller ikke nødvendig å kjøre bil for å komme seg til og fra egen arbeidsplass. Alkoholen kan føles som en type belønning for mange eller som en trøst i en vanskelig og uforutsigbar hverdag. Det økende alkoholinntaket kunne igjen føre med seg andre konsekvenser som økt konfliktnivå i familien eller uønsket seksuell tilnærming (Mikov & Endresen, 2021, s. 141).

Mikov & Endresen (2021) har lagt med noen sitat i sin artikkel, der en av barna som var i kontaktet BaRsnakk under pandemien, uttrykket seg angående foreldre som ruset seg:

«Når de har hjemmekontor og ikke trenger å starte på jobb før 12, så er ikke den alkoholen langt unna» (Mikov & Endresen, 2021, s.143).

En annen artikkel som også er tatt med i denne studien er artikkel 3 av Løvgren et al. (2017). Denne artikkelen er hentet ut fra en tidsperiode før pandemien, men jeg ser likevel på funnen som sentrale for å få en forståelse av faktorer som kan øke risikoen for vold i hjemmet og hvilke endringer som har kommet med pandemien. Et funn som ble gjort i denne artikkelen var at skadelige familieforhold som for eksempel rus kan være med på å føre til vold i hjemmet (Løvgren et al., 2017, s. 122-123). Artikkelen bekrefter da at funnet fra artikkel 2 om at rus kan være en faktor til skadelig vold i hjemmet også uavhengig av pandemien. Det gir oss en pekepinn på at den økende rusbruken i familier under pandemien kan ha forårsaket enda skadeligere konsekvenser for barn etter pandemien.

4.1.2 Mindre frihet

Artikkel 2 av Mikov & Endresen (2021) tar for seg barnas frustrasjon rundt det å ha mindre frihet under pandemien. Skolen som et fristed, var et savn for mange. (Mikov & Endresen, 2021, s.143-145).

Fra artikkel 2 er det også tatt med en av brukerne sin frustrasjon rundt tapet av skolen som en fri sone:

«Nå skal vi liksom sitte å ha skole hjemme, men så er det jo kaos. Skal man ha skole i kaoset da?» (Mikov & Endresen, 2021, s. 144).

I artikkel 4 viser også Øverlien til en økt bekymring som de ansatte på krisesentrene hadde for barn som nå ikke fikk gå på skolen eller i barnehage. I denne artikkelen bekreftes da funnet fra artikkel to og det trekkes frem viktigheten med skolen og skolepersonalet i prosessen for å avdekke vold og overgrep i hjemmet. Det kommer også frem i denne artikkelen at rundt halvparten av respondentene mente at barnets tilstedeværelse hjemme på dagen økte risikoen for vold og overgrep fra foreldre (Øverlien, 2020, s. 382-382).

4.1.3 Økonomi

I artikkel 1 av Nøkleby et al. (2021) hevder de at permitteringer og tap av inntekt ble også en stor konsekvens for mange familier under pandemien og at dette økte risikoen for vold (Nøkleby, et al., 2021, s. 63). Artikkel 3 av Løvgren et al. (2017) hevder i sin studie at dårlig familieøkonomi øker risikoen for grov vold, som da er med på å bekrefte at det er grunn til å tro at volden har økt under pandemien i sammenheng med permitteringer og dårligere familieøkonomi (Løvgren et al., 2017, s. 122).

4.1.4 Færre innmeldte saker og færre brukere på krisesentre

En av konsekvensene fra pandemiene er beskrevet i Nøkleby et al., (2021) sin artikkel 1. Funnet som er gjort i disse studiene kan ses ut ifra en tydelig nedgang i innmeldte saker og færre påbegynte barnevernssaker under pandemien (Nøkleby et al., 2021, s. 63). Øverlien (2020) artikkel 4 har beskrevet krisesentrenes bekymring rundt nedgangen i klienter som tok kontakt med dem og ønsket opphold hos dem og for nedgangen i antall brukere de hadde hos seg (Øverlien, 2020, s. 382).

4.1.5 Psykiske utfordringer

Et siste funn er økende stress og bekymringer rundt pandemien. Øverlien (2020) i artikkel 4 viser til at 57% av krisesentrenes klienter rapporterte at de omfattende tiltakene og koronapandemien, økte stresset for overgriperen (Øverlien, 2020, s. 382). Nøkleby et al. (2021) trekker frem sammenhengen mellom foreldrenes stressfaktorer rundt koronapandemien, manglende følelsesregulering, angst og depresjoner. Sammen med barnets stress, atferdsvansker, separasjonsangst og andre psykiske utfordringer (Nøkleby et al., 2021, s. 64).

4.2 Diskusjon av funn

Vold i nære relasjoner er i stor grad skadelig for vedkommende som utsettes for dette. Konsekvensene kan være brutale i situasjonen hvor volden skjer, men også komme som en konsekvens senere i livet. Konsekvensene er i følge Stine Sofie stiftelsen forskjellige ut fra hvilket alderstrinn barnet er i, men en fellesnevner for de utsatte er økt risiko for utvikling av fysiske og psykiske problemer i barne- ungdoms og voksenlivet (Stine Sofie stiftelsen, u. å.). Funnene i disse forskningsartiklene har kanskje ikke et klart og tydelig svar på om det har vært en økning blant vold i nære relasjoner. Likevel kan vi se at pandemien ført med seg en rekke endringer i hverdagslivet og begrensninger som igjen henger sammen med en grunn til å tro at volden har økt i flere hjem. Endringene i befolkningens hverdag og konsekvensene som har kommet med det er igjen faktorer som er med på å øke risikoen for vold i hjemmet. En enkelt faktor er sjelden grunnen til at noen velger å utøve vold, men en sammensetting av flere ulike faktorer, sammen med barnets evne beskyttelse er avgjørende for hvilke konsekvenser det vil ha for barnet (Braarud, Raundalen, 2011, s. 49). Fokuset i denne oppgaven har vært hvilke konsekvenser pandemien kan få for barn som vokser opp med vold i nære relasjoner. Artiklene har hatt konsekvenser av pandemien som utgangspunkt og nå skal vi se på hvordan disse konsekvensene kan få innvirkning på barn i ettertid. Avslutningsvis skal jeg se på hvilke muligheter barn som opplever vold har for å utvikle resiliens og klare seg bra til tross for de vanskelige forholdene (Borge, 2018, s.18).

4.2.1 Rus og tilknytning

Rusen i seg selv er i de færreste tilfeller eneste grunnen til at et barn opplever vold fra sine nærmeste, men denne risikofaktoren sammen med andre faktorer kan være med på å utløse vold fra foreldrene. Mikov og Endresen i artikkel 2 var de som la mest vekt på bekymringen rundt økt rusbruk som en alvorlig konsekvens av pandemien. Rusbruken kan ha ført til dårlige levekår og fare for vold i nære relasjoner (Mikov & Endresen, 2021, s. 141). Bowlby (1969) ser på tilknytningen som det emosjonelle båndet mellom spedbarnet og omsorgspersonen og denne tilknytningen er med på å påvirke hvordan barnet ser på seg selv og andre (Lillevik, 2019, s. 292).

For at tilknytningsprosessen skal bli mest vellykket for barnet og barnet skal få en trygg tilknytning er det avhengig av foreldre som er tilstedeværende og makter å utøve den omsorgen barnet har behovet for. Møte barnet på sine behov, samtidig som det blir satt

grenser og krav der det trengs. Foreldre eller andre nære relasjoner som ruser seg kan ha vanskeligheter med å gi barnet den omsorgen, trøsten, grensesettingen og oppmerksomhetene som barnet trenger. Ruspåvirkede foreldre kan bli skremmende for barnet og barnets behov blir ofte satt til side for rusen. Foreldre som ruser seg kan også føre til et økt konfliktnivå i familien og i noen tilfeller vold. I en slik situasjon er det stor sannsynlighet for at barnet utvikler en negativ indre arbeidsmodell og mister tiltro til seg selv og andre mennesker senere i livet.

4.2.2 Skolen og fritid som sentral rolle

På den ene siden så ser flere barn på skolen som arenaen hvor de kan få sitt fristed fra problemene som er i hjemmet. Skolen er en viktig arena for mange og det er en sentral del av barnets utvikling. Det er en arena som kan være svært viktig for barn som lever med vold i nære relasjoner. Her kan barnet få pusterom fra hverdagen hjemme, men skolen er også en arena som er svært viktig i jobben med å avdekke vold. Ansatte i skolen er tett på barna flere timer om dagen og flere ganger i uken. Derfor er de også svært sentrale roller i avdekkingen av vold, de kan være de første menneskene barnet møter etter å ha opplevd vold i hjemmet. Derfor er det viktig at de er bevisste på hvilke tegn de skal se etter og at de handler så fort og riktig som mulig. På den andre siden kan noen barn kan også oppleve skolen som en stressende faktor i hverdagen og opplever hjemmeundervisningen som en positiv konsekvens av pandemien. De kan oppleve en følelse av å miste kontroll over å ikke være hjemme og går rundt med konstant bekymring på hva som skjer hjemme eller hvilket humør voldsutøveren er i når de kommer hjem. En annen fordel som kunne komme av at barnet får tilbringe meste parten av tiden hjemme kan være at foreldrene fikk en større mulighet til å bistå med skolearbeid og følge med på undervisningen som vanligvis skjer i skolen

En fritidsarena er også veldig viktig for mange barn og er en beskyttelsesfaktor for barn som har en krevende hverdag hjemme. En trygg trener og andre jevnaldrende barn som barnet kan leke og ha det gøy kan være med på å beskytte barnet fra de risikofaktorene som er i hjemmet. Her kan de koble av med noe de interesserer seg for, bli sett av andre voksne og leke med andre barn på deres alder som hjelper barnet i sin utvikling. Trenerne er også sentrale roller i å kunne avdekke vold hos barn. De er ofte tett på barna og kan derfor være de som først oppdager eventuelle fysiske skader på barnet eller at barnet uttrykker noe som er til bekymring.

Under pandemien tilbrakte ofte familier hele dager sammen og de aller fleste av oss var tvunget til å kun være med nærmeste familie. Nøkleby et al., (2021) i artikkel en forteller om familier som uttrykte kvalitetstiden med familien som uproblematisk og flere satte stor pris på å endelig kunne tilbringe mere tid sammen med familien. Mange fant på gode løsninger for å få hverdagen til å gå rundt og verdsatte denne tiden med mindre stress og mere tid sammen. For familier som hadde problemer i hverdagen før pandemien, ble problemene ofte i stor grad større og tyngre i denne perioden. For barna i disse hjemmene ble hverdagen tyngre og vanskeligere å komme igjennom (Nøkleby et al., 2021, s. 65). Foreldre som har det vanskelig med egen psyke, rusproblemer eller tap av jobb og mindre tid for seg selv, ble for mange et stort problem under denne perioden. Barna var i større grad avhengig av foreldrene sine enn før. De aller fleste ble tvunget til hjemmeskole og foreldrene måtte bidra både med det faglige og de vanlige kravene til foreldrerollen. For foreldre som selv sliter med sine problemer kan skolen ha vært vanskelig nok for dem i barndommen og det kan være vanskelig å hjelpe sine egne barn med slike oppgaver. Konfliktnivået økte i familien og for mange barn ble skolen en altfor krevende oppgave uten lærere og andre voksne som kunne bistå når noe ble vanskelig. Mange valgte derfor å unngå skoleoppgavene helt som igjen da vil kunne få konsekvenser for barnets utvikling i senere tid, om ikke dette blir fulgt opp nøye når skolene åpnet igjen.

Skolen spiller en sentral rolle i å melde inn saker til barnevernet eller andre hjelpeinstanser hvis de fatter mistanke om vold i hjemmet, de kan melde inn og hjelpe familier med å ta kontakt selv. På den ene siden kan vi da se på skolens nedstengning som en konsekvens til funnet fra artikkel 1 og artikkel 4. Artikkel 1 av Nøkleby et al., (2021) på sin side ser færre innmeldte og påbegynte saker som et sentralt funn. Artikkel 4 (2020) finner igjen en nedgang i antall brukere på krisesenter for familier som opplever vold. Færre rapporteringer og færre brukere kan ut ifra dette skyldes at det ikke har blitt oppdaget som før, da vi har hatt mindre sosial kontakt med andre. På den andre siden kan også skolens nedstengning ha ført familier sammen og hindret flere stressende situasjoner i hjemmet. Stressende situasjoner som tidligere kan ha vært med på å øke konfliktnivået i hjemmet og som kan ha ført til voldelig atferd hos foreldrene.

4.2.3 Langvarige konsekvenser

Som beskrevet over er arbeidsledighet, økonomi, stress, rus og psykiske lidelser betydelige faktorer for vold i hjemmet (Nøkleby, et al., 2021, s. 64). Noen av disse faktorene er også hovedfunnene i min studie. Faktorene er konsekvenser av pandemien og som igjen er årsaker til at volden øker i hjemmet. Det kan være vanskelig å se hvilke konsekvenser som vil komme etter pandemien, men ut ifra de funnene som er gjort i denne studien er det god grunn til å tro at det vil komme en bølge av voldsutsatte barn etter pandemien. Når flere ble permitterte og arbeidsledigheten steg, ble økonomien dårligere, stresset økte på grunn av bekymringene rundt den nye hverdagen. Ansvar ble større rundt foreldrerollen og kravene ble høyere nå som ungene var hjemme hele dagene. Alkohol ble enklere å få tilgang til, rusen ble en flukt fra hverdagen og det å kunne ruse seg i løpet av dagen ble enklere. Hjelpen til de som hadde psykiske lidelser ble kanskje dårligere og mye av behandlingstilbudene ble satt på pause når vi ikke kunne ha kontakt med svært mange andre enn de vi bodde sammen med. Som igjen da kunne føre med seg at foreldre som tidligere gikk til behandling nå sto uten dette tilbudet og problemene forverret seg.

Det å plutselig stå uten jobb og inntekt var også en konsekvens av pandemien og når den dårlige økonomi vedvarer kan det få store konsekvenser for foreldrene og i stor grad hele familien. Ofte kan usikkerheten rundt økonomi og tap av jobb øke konfliktnivået i familien. Det kan bli konflikt mellom partner, som igjen kan gå utover barnene i familien og det kan oppstå konflikt mellom foreldre og barn. En redsel rundt det å ikke kunne forsyne hele familien, ikke kunne gi barna sine det de ønsker seg eller ha mulighet til å vite hvor lenge man har nok penger til å få hverdagen til å gå rundt hjemme er stressende og kan igjen påvirke den psykiske helsen til både foreldre og barn (Nøkleby et al., 2021, s. 64). For noen kan permitteringen også ha ført med seg noen positive sider, det kan ha ført til at flere familier har fått tilbragt mere tid sammen med sine barn og det kan ha minsket stresset rundt den tidligere jobbhverdagen. Likevel er det uttrykt i flere av artiklene at dårlig økonomi og for mye tid hjemme med familien har økt risikoen for vold i flere hjem under pandemien.

Det er grunn til å tro at skaden blir verre etter hvert som volden øker og vedtar, men det er også viktig å se for seg den skremmende situasjonen som har oppstått hos de barna som har opplevd volden for første gang under pandemien. Vold i hjemmet har ulike konsekvenser ut ifra alderstrinnet til barnet og vi må være forberedt på barn som har fått skader på sin

grunnleggende utvikling. Ut ifra Bowlby sin teori om menneskers indre arbeidsmodell er det grunn til å tro at en av konsekvensene for barna vil resultere i en negativ indre arbeidsmodell (Bunkholdt & Kvaran, 2019, s. 71-72). Barn som har fått en grunnleggende mistillit til samfunnet og en mindre tiltro til seg selv, kan få problemer med å skape gode relasjoner senere i livet.

Bandura (1977) sin behavioristiske teori hevder at barnets atferd utvikles gjennom responsen som blir gitt på den atferden som barnet viser. Ved å motta belønning eller straff lærer barnet hvilke atferder som er akseptert av samfunnet. Han ser også bekymringsverdig på å vokse opp med voldelige rollemodeller, da en jevnlig observering av voldelige rollemodeller kan resultere i at barnet lærer at volden løser problemene og vold er eneste utvei i konflikter (Helgesen, 2017, s. 108). For barn som opplevde vold i nære relasjoner under pandemien kan denne atferden legge grunnlag for barnets atferd og barnet lærer atferden til sine rollemodeller hjemme. Når det er mindre samvær med andre individer rundt om i samfunnet er det også færre andre modeller som kan motbevise denne atferden og vise at det er andre løsninger på konflikter eller problemer som måtte oppstå for barnet.

4.2.4 Resiliens

Risiko og beskyttelsesfaktorene er med på å påvirke hvilke konsekvenser volden får for barnet, men det er sjelden en enkelt faktor som er hovedårsaken til hvilket utfall volden får for barnet (Borge, 2018, s. 18). Beskyttelsesfaktorer som trygge voksne bade i familien og utenfor, en fritidsaktivitet å gå til, skolen og venner kan være svært viktig for barn som opplever problemer i hjemmet. Når de beskyttendefaktorene blir revet bort og det som tidligere har vært et fristed ikke er tilgjengelig lengre kan det oppstå en større risiko enn beskyttelse. Derfor kan pandemien ha fått enda større konsekvenser for barn som lever under skadelige oppvekstvilkår.

Likevel er det grunn til å tro at noen barn klarer seg bra til tross for risikofaktorene også under pandemien. I dette tilfellet kan pandemien ha ført flere familier sammen og for noen har hverdagen blitt mindre krevende og stressende enn det den var før pandemien. Artikkel 2 av Mikov & Endresen trekker inn NOVA-undersøkelsen og der hevdet respondentene at mye av tiden sammen med familien ble brukt til å gjøre hyggelige ting sammen. De så likevel ikke sammenheng med dette fra sine egne respondenter hos BaRsnakk, der respondentene uttrykte

at familie tiden ble beskrevet som slitsom og vanskelig (Mikov & Endresen, 2021, s. 145). På den ene siden har pandemien dratt med seg mange ulemper og hverdagen har blitt vanskeligere, men likevel er det noen som klarer seg bra til tross for omstendighetene (Mikov & Endresen, 2021, s. 145). For barn som opplever noe traumatisk er foreldre viktige støttespillere for å hjelpe barnet ut av krisen eller for å få tak i hjelp til barnet, men når det er foreldrene selv som utsetter barnet for skade eller fare blir det vanskeligere for barnet å være resilient og klare å komme seg tilbake til den normale måten å reagere på. På den andre siden kan barn som vokser opp med vold i hjemmet ha andre beskyttelsesfaktorer rundt seg som hindrer at skadene på barnet blir for store. Etter endt pandemi kan barn som er resiliente finne tilbake til sin normale måte å reagere på, til tross for de vanskelige forholdene i hjemmet. Beskyttendefaktorer til tross for pandemien og som kan bidra til at noen barn blir resiliente, er for eksempel et hjem som føles tryggere enn andre sosiale settinger, den andre forelderen i familien er beskyttende og trygg voksen til tross for voldelig partner, søsknene får tilbringe mere tid sammen og kan støtte hverandre i den vanskelige situasjonen og det kan være andre familiemedlemmer eller venner som er med på å beskytte barnet uten ifra.

5.0 AVSLUTNING

Konsekvenser av vold er komplekst og skadelig for de aller fleste av oss, hvor alvorlige og vedvarende konsekvensene blir for den enkelte henger sammen med en rekke faktorer. Alder, varighet, beskyttelse og risikofaktorer er noen av faktorene som spiller inn. Problemstillingen min var å finne ut hvilke konsekvenser koronapandemien har hatt for barn som vokser opp med vold i nære relasjoner. Det er fortsatt relativt kort tid siden pandemien inntraff og derfor heller ikke like mye forskning på akkurat dette temaet. Dette viser også at det stadig er behov for mere forskning innenfor dette temaet og vi mangler kunnskap om hvilke konsekvenser pandemien har hatt på barn som lever med vold i nære relasjoner. Likevel kan vi se noen tydelige endringer i innmeldte saker, som igjen bør være med på å skape en bekymring og gjøre oss forberedte på det som eventuelt kan komme etter litt tid. Økt rusbruk, dårligere økonomi grunnet permitteringer, stress og bekymringer rundt pandemien, tap av skole og fritidsaktivitet som viktig fritidsarena og som en sentral rolle i avdekking av vold og overgrep er bekymringsverdige funn for barn i voldelige hjem.

Pandemien har preget hele befolkningen, men har i stor grad påvirket svært mange barn og unge som bor og lever under svært destruktive levevilkår. Derfor må samfunnet og spesielt vi

som skal jobbe med barn og unge i fremtiden, være føre var og forberedt på de konsekvensene som kan oppstå. Resten av befolkningen kan også ha nytte av den kunnskapen som er funnet ut ifra denne oppgaven, da samarbeid mellom både resten av befolkningen og hjelpeinstanser er viktig i jobben mot å hindre og avdekke vold i nære relasjoner. Vi må være klare for å tilrettelegge og hindre at disse konsekvensene får mere fatale utfall enn nødvendig. Kunnskap rundt pandemiens påvirkning er i den sammenheng svært viktig for alle fagfolk innenfor vårt fagområde og resten av befolkningen. Det jeg har funnet ut av i denne oppgaven vil gi meg mulighet til å videreformidle viktig kunnskap til eventuelle kollegaer og har gitt meg kunnskap om både konsekvensene av vold og hvilke konsekvenser pandemien har hatt for barn og unge. Oppgaven har også bidratt til at jeg har fått en større interesse for dette temaet og ført til at jeg ønsker å finne ut mere. Den økende interessen har også gjort at ønsker å studere fagfeltet og eventuelt få meg en jobb som kan gi meg mere kunnskap og erfaring med dette.

LITTERATURLISTE

Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide* (fourth edition.). Open university press.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice-Hall, Inc. ***233 sider**

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2021, 23. august). *Likestillingskonsekvenser av covid-19 og tiltak mot pandemien. En oppsummering fra mars 2020 til juni 2021*.

Bufdir. Hentet 28.02.2022 fra:

https://www.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/bufdir/likestillingskonsekvenser_av_covid_19_og_tiltak_mot_pandemien_en_oppsummering_fra_mars_2020_til_juni_2021.pdf. ***39 sider**

Bowlby, J. (1994) *En sikker base: tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. Fredriksberg: Det lille forlag. ***199 sider**

Braarud, H. C & Raundalen, M. (2011). *Familievold og barns utvikling: Kunnskap fra*

forskning og praksis. I U. Heltne & P, Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 41-51). Universitetsforlaget.

Bunkholdt, V & Kvaran, I. (2019). *Kunnskaps og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7.utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS. ***272 sider**

Dyb, G & Stensland, Ø.S. (2016). Helseplager som følge av traumatiske hendelser og utvikling av posttraumatiske stressreaksjoner. I C. Øverlien, M-I. Hauge & J-H. Schultz (Red.), *Barn, vold og traumer: møter med unge i utsatte livssituasjoner* (s.45-63). Universitetsforlaget. ***18 sider**

Gangdal, J. (2010). *Jeg tenker nok du skjønner det sjøl: historien om Christoffer*. Kagge forlag. ***294 sider**

Helgesen, L.A (2017). *Menneskets dimensjoner: Lærebok i psykologi* (3.utg.). Cappelen Damm..

Helmen Borge, A. I. (2018). *Resiliens - Risiko og sunn utvikling*. (3.utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk.

Heltne, U & Steinsvåg, P, Ø. (2011). Begrepsavklaringer og oversikt. I U. Heltne & P, Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s.18-28). Universitetsforlaget.

Isdal, P. (2000) *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget. *** Kap. 3, 13 sider.**

Løvgren, M. Stefansen, K. Smette, I & Mossige, S. (2017). Barn og unges utsatthet for fysisk vold fra foreldre: endring i mild og grov vold fra 2007 til 2015. *Tidsskrift for Norges barnevern*, 2017-06-21(2), s.110-125. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-02-04>. ***15 sider**

- Lillevik, O. G. (2016). Perspektiver på vold mot barn. I K. Mevik, O. G. Lillevik & O. Edvardsen (Red.), *Vold mot barn: Teoretiske, juridiske og praktiske tilnærminger* (s. 18-34). Gyldendal Akademisk.
- Lillevik, O. G. (2019). Fenomenforståelse- vold i nære relasjoner. I O.G. Lillevik, J.S. Salamonsen, I. Nordhaug (Red.), *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse* (s. 13-26). Gyldendal Akademisk. ***13 sider**
- Lillevik, O. G. (2019). Stress- og Avmaktsbevisst omsorg. I O.G. Lillevik, J.S. Salamonsen, I. Nordhaug (Red.), *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse* (s. 290-309). Gyldendal Akademisk. ***19 sider**
- Mikov, P. & Endresen, M. (2021). Barn som pårørende under pandemien: erfaringer fra samtaletilbudet BaRsnakk etter covid-19 utbruddet i Norge. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 2021-05-21, Vol.18 (2), s.138-148.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2021-02-06> ***11 sider**
- Nøkleby, H. Berg, C.R. Muller, E. A. & Ames, M. H. (2021). Barnemishandling under covid-19: en hurtig kartleggingsoversikt. *Norsk velfärdsforskning*, 2021-05-06 (1), s.56-68. ***12 sider**
- Skjørten, K, Hauge. M-I, Langballe. Å, Schultz. J-H & Øverlien, C. (2016) Å se det utsatte barnet. I C. Øverlien, M-I. Hauge & J-H. Schultz (Red.), *Barn, vold og traumer: møter med unge i utsatte livssituasjoner* (s.93-108). Universitetsforlaget. ***15 sider**
- Stine Sofies stiftelse. (u.å.) *Konsekvenser av vold og overgrep*. Hentet 26. april 2022 fra:
<https://www.stinesofiesstiftelse.no/tema/konsekvenser> ***1 side**
- Støren, I. (2013). *Bare søk: praktisk veiledning i å skrive litteraturstudier*. (3.utg.). Cappelen Dam AS. ***71 sider**
- Svartdal, F. (2021, 25. august). *Albert Bandura*. Store norske leksikon.

https://snl.no/Albert_Bandura

Tjernshaugen, A. Hiis, H. Bernt, J. F. Braut, Bahus, V.B. (1. januar.2022). *Koronapandemien*. Store medisinske leksikon. <https://sml.snl.no/koronapandemien> ***6 sider**

Holt, T & Hafstad, G. S. (2016). Barn og traumer: et utviklingspsykologisk perspektiv. I C, Øverlien. M-I, Hauge & J-H, Schultz (red.), *Barn, vold og traumer: møter med unge i utsatte livssituasjoner*. (s. 281-296). Universitetsforlaget. ***15 sider**

Øverlien, C. (2020). The COVID-19 Pandemic and Its Impact on Children in Domestic Violence Refuges. *Child Abuse Review*, 2020-07, Vol. 29 (4) s.379-386. <https://doi.org/10.1002/car.2650> ***8 sider**

Selvvalgt pensum: 1254 sider